

Yoğun Bakım Hemşirelerinin COVID-19 Korkusunun ve Mesleki Profesyonelliklerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of The Fear of COVID-19 and Professionalism of Intensive Care Nurses

Kenan Gümüş¹, Ali Başgün², Gülden Küçükakça Çelik³

¹Amasya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Amasya, Türkiye

²Erciyes Üniversitesi, Halil Bayraktar Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Acil Bakım Hizmetleri Bölümü, Kayseri, Türkiye

³Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Semra ve Vefa Küçük Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye

Cite as: Gümüş K, Başgün A, Küçükakça Çelik G. Yoğun bakım hemşirelerinin COVID-19 korkusunun ve mesleki profesyonelliklerinin değerlendirilmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2023;10(3):319-326.

DOI: 10.54304/SHYD.2023.38258

Öz

Amaç: Bu çalışmada, yoğun bakım ünitesinde (YBÜ) çalışan hemşirelerin COVID-19 korkusu ve mesleki profesyonellik tutumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, Türkiye'nin birçok bölgesinde çalışan toplam 248 hemşire ile yürütülmüştür. Çalışma verileri, hemşire tanıtıcı bilgi formu, "COVID-19 Korku Ölçeği ve Meslekte Profesyonel Tutum Envanteri (MPTE)" kullanılarak toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde bağımsız gruplarda t testi, tek yönlü ANOVA ve Pearson korelasyon testlerinden yararlanılmıştır.

Bulgular: YBÜ hemşirelerinde orta düzeyde belirlenen COVID-19 korkusu ile iyi düzeyde belirlenen MPTE arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$). Hemşirelerin korku düzeyi üzerinde etkili olan etmenler arasında; kadın cinsiyet, ikinci basamak yoğun bakım ünitesinde çalışma, COVID-19 hastalarının bakımına yönelik bilgi sahibi olmama ve virüsü yakınlarına bulaştırma endişesi yer almıştır. Mesleki profesyonellik tutumlarının yordayıcıları ise hasta bakımı ve koruyucu ekipmana yönelik eğitim alma ile COVID-19 tanısı konulmuş olma olarak belirlenmiştir.

Sonuç: Hemşirelerde COVID-19 korkusunun mesleki profesyonellik tutumu ile ilişkili olmadığı, ancak tanımlayıcı bazı özelliklerin değerlendirilen bu bağımlı değişkenler üzerinde etkili olabileceği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: COVID-19, hemşire, korku, profesyonellik, yoğun bakım.

Abstract

Aim: In this study, it was aimed to evaluate the fear of COVID-19 and professional professionalism attitudes of nurses working in the Intensive Care Unit (ICU).

Method: This descriptive study was conducted with a total of 248 nurses working in many regions of Turkey. Study data were collected using the nurse descriptive information form, the COVID-19 Fear Scale, and the Professional Attitude Inventory at Occupation (PAIO). Independent samples t test, one way ANOVA and Pearson correlation tests were used in the analysis of the research data.

Results: There was no statistically significant correlation between moderate fear of COVID-19 and good MPTE in ICU nurses ($p>0.05$). Among the factors affecting the fear level of nurses were female gender, working in the secondary intensive care unit, lack of knowledge about the care of COVID-19 patients, and the concern of transmitting the virus to their relatives. The predictors of occupational professionalism attitudes were being diagnosed with COVID-19 by receiving training on patient care and protective equipment.

Conclusion: It was determined that the fear of COVID-19 in nurses was not associated with professional professionalism, but some descriptive features could be effective on these evaluated parameters.

Keywords: COVID-19, nurse, fear, professionalism, intensive care.

Corresponding author / Sorumlu yazar: Gülden Küçükakça Çelik • guldenkucukakca@nevsehir.edu.tr

Recieved / Geliş: 24.01.2023 • **Accepted / Kabul:** 28.12.2023 • **Published Online / Online Yayın:** 30.12.2023

Giriş

Çin'in Hubei eyaletine bağlı Wuhan kentinde Aralık 2019'da ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyaya yayılan COVID-19 virüsü birçok insanın enfekte olmasına ve ölmesine neden olmuştur (World Health Organization [WHO], 2020). Türkiye'de ise ilk kez 11 Mart 2020'de belirlenen bu virüs ile enfekte olan, yoğun bakıma yatan ve yaşamını kaybeden hasta sayısının oldukça yüksek olduğu belirtilmiştir (Akbudak, 2021).

COVID-19 küresel salgınında yoğun bakım yatışı gerektiren hasta oranının, COVID-19 nedeniyle hastaneye başvuran tüm hastaların %5-6'sı kadar olduğu belirtilmiştir. Hastalar yoğun bakım ünitelerine ilerleyici akut solunum yetmezliği, hemodinamik dengesizlik ve çoklu organ yetmezliği ile yatırıldığı bildirilmiştir. Yoğun bakıma yatan hastaların çoğu (%70-80) invaziv mekanik ventilasyon desteğine gereksinim duymuştur. Yoğun bakım sürecinde invaziv mekanik ventilasyon desteği alan hastaların %50-55'inin ise ilk yedi günde yaşamını kaybettiği bildirilmiştir (Grasselli ve ark., 2020; Guan ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Phua ve ark., 2020).

Yoğun bakım hemşireleri (YBH), COVID-19 virüsü etkisiyle enfekte olan hastalar ile en fazla temas içerisinde olan ve ön cephede hizmet veren sağlık çalışanları olmuşlardır. Hasta ile en uzun süreyi geçiren yoğun bakım hemşirelerine bu süreçte daha çok gereksinim duyulmuştur (Choi ve ark., 2020; Jackson ve ark., 2020; Kıraner ve Terzi, 2020; She ve ark., 2020; Smith ve ark., 2020). Bu gereksinim rutin çalışmanın ötesinde bir çaba göstermeyi zorunlu kılmakta, ayrıca COVID-19 küresel salgın sürecinde oldukça profesyonel bakım veren YBH'lerini bazı mesleki riskler beklemektedir (Choi ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Kıraner ve Terzi, 2020). YBÜ hemşirelerinin kendileri kadar yakınlarının da enfeksiyona yakalanma olasılığı nedeniyle endişe duyulabileceği bildirilmektedir (Smith ve ark., 2020). Bu endişeye karşın YBH'lerinin ve diğer sağlık çalışanlarının, COVID-19 salgını ile mücadele sürecinde görev sınırları içerisinde mesleki, etik ve yasal sorumluluklarına uygun şekilde hareket etmeleri mesleki rollerinin bir gereği olarak görülmektedir (WHO, 2007). Ancak salgın sürecinde etkin olarak çalışan birçok hemşirenin, COVID-19 korkusu nedeniyle bakım verme rollerinde olumsuz durumlar yaşadıkları belirtilmektedir (Gülner ve Acar, 2021). Ayrıca hemşirelerin salgın sırasında çalışma koşullarının kötüleşmesi ve normal görevlerindeki işleyişin değişmesinin, hasta bakım kalitesinin de olumsuz etkilenmesine ve etik ikilemlerin ortaya çıkmasına neden olduğu bildirilmektedir (Kackin ve ark., 2020). Bu doğrultuda YBH'lerinin COVID-19 nedeni ile yaşadıkları korkuların ve özellikle yoğun bakım gereksinimi olan hastalara profesyonel yaklaşımlarının belirlenmesi önemli olmaktadır. Ancak yazarların yaptıkları bilimsel yazın taramasında, bu konuyla ilgili yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışma, özgün olup COVID-19 küresel salgını veya benzer salgınlarda korkularla baş edilebilmesi ile birlikte, YBH'lerden beklenen profesyonel tutumun sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Bu araştırma, YBÜ'de çalışan hemşirelerin COVID-19 korkusu ve mesleki profesyonellik tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla, kesitsel ve tanımlayıcı nitelikte gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Soruları: Bu çalışmada aşağıda verilen sorulara yanıt aranmıştır.

- YBÜ'de çalışan hemşirelerin COVID-19 korkusu ile mesleki profesyonellik tutumları ne düzeydedir?
- YBÜ'de çalışan hemşirelerin COVID-19 korku düzeyi ile kişisel ve mesleki özellikleri arasında fark var mıdır?
- YBÜ'de çalışan hemşirelerin mesleki profesyonellik tutumları ile kişisel ve mesleki özellikleri arasında fark var mıdır?
- YBÜ'de çalışan hemşirelerin COVID-19 korku düzeyleri ile mesleki profesyonellik tutumları arasında ilişki var mıdır?

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri: Araştırmanın verileri, Türkiye'nin altı bölgesindeki hastanelerde çalışan YBH'lerden elde edilmiştir. Bu bölgeler Karadeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi'dir. Akdeniz, Marmara ve Ege Bölgeleri'nden elde edilen veri sayısı az olduğu için bu bölgeler birleştirilerek "Diğer" şeklinde belirtilmiştir. Verilerin toplandığı hastaneler, erişilebilirliğe (iletişime geçebilme, iş birliği ve ilgisi) göre seçilmiş olup verilerin tamamı kamuya açık ve YBÜ'si etkin olarak çalışan hastanelerden elde edilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, Türkiye'nin tüm coğrafi bölgelerinde ve YBÜ'de çalışan hemşireler oluştururken, çalışmada Kasım 2021-Şubat 2022 tarihleri arasında 281 hemşireye ulaşılmıştır. Anketlere eksik yanıt veren 33 hemşire örneklem dışı bırakılmış ve anket formuna eksiksiz yanıt veren 248 hemşire, çalışma örneklemini oluşturmuştur. Çalışmanın örneklem büyüklüğü "G. Power-3.1.9.2" programı kullanılarak, post hoc güç analizi ile hesaplanmış, belirlenen 0,26 etki büyüklüğünde, 0,05 anlamlılık düzeyi ve %95 güven aralığında çalışmanın gücü %95 olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları: Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel ve mesleki özellikleri belirlemeye yönelik soru formu, "COVID-19 Korku Ölçeği ve Meslekte Profesyonel Tutum Envanteri" kullanılmıştır.

Kişisel ve mesleki özellikler soru formunda; katılımcıların kişisel ve mesleki özelliklerini (yaş, cinsiyet, medeni durum, çalışılan şehir, eğitim durumu, çalışma süresi, çalışılan yoğun bakım) ile COVID-19'a yönelik soruları içeren 17 soru yer almıştır.

COVID-19 Korku Ölçeği: Ahorsu ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen ölçek, tek bir boyut içeren yedi maddeden oluşmaktadır. Olası değerleri "7 ile 35" arasında değişmekte olup daha yüksek değerler, daha fazla koronavirüs korkusu olduğunu göstermektedir. Ölçek, "Kesinlikle katılmıyorum-1 ile Kesinlikle katılıyorum-5" arasında değişen beş maddelik Likert tipi ölçülebilir bir ölçektir. Özgün ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,82 olarak belirlenirken, Bakioğlu ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan Türkçeye uyarlama çalışmasında Cronbach alfa değeri 0,88 olarak bulunmuştur.

Meslekte Profesyonel Tutum Envanteri (MPTE): Ölçek, 2006 yılında Erbil ve Bakır (2009) tarafından ebe ve hemşirelere yönelik olarak geliştirilmiştir. Envanter; mesleki eğitim ve gelişme, kişilerarası ilişkiler, sorunlara yaklaşım gibi konularda tutumu içeren sorulardan oluşan tek boyutlu bir envanterdir. Likert tipi geliştirilen bu ölçekte her bir madde 5'den 1'e kadar puanlanmaktadır. Her madde "Bana tamamen uyuyor -5, Bana biraz uyuyor -4, Kararsızım -3, Bana uymuyor -2, Bana hiç uymuyor yanıtına -1" şeklinde puanlanmaktadır. MPTE'den alınacak en düşük puan 32, en yüksek puan ise 160'dır. Envanterin toplam puanı meslekte profesyonel tutum puanını vermekte olup alınan puan yükseldikçe profesyonellik düzeyinin yükseldiği şeklinde değerlendirilmektedir. Özgün ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,89$ bulunmuştur. Bu çalışmadaki Cronbach alfa değerinin 0,92 olduğu belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması: Araştırma verileri, veri toplama formunun elektronik ortamda oluşturulmuş ve sonrasında sosyal iletişim ağları kullanılarak, hastanelerin YBH'lerine çevrimiçi olarak sunulması şeklinde toplanmıştır. Çalışmada, araştırmaya katılmaya gönüllü olan YBÜ hemşirelerinin katılımı sağlanmıştır.

Verilerin Analizi: Araştırma verilerinin analizinde SPSS 20 (IBM Corporation, New York) paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizinde sayı, yüzde, minimum, maximum, Cronbach alfa, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. İkili değişkenlerin karşılaştırılmasında bağımsız gruplarda t testi, üçlü değişkenlerin karşılaştırılmasında One way ANOVA testinden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile belirlenmiş ve tüm bulguların anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmanın yapılabilmesi için Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformundan (2020-06-02T12_19_15) kurum izni ve bir kamu üniversitesi Etik Kurulundan etik kurul onayı (E.13068) alınmıştır. Ayrıca katılımcıların, bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu okuduktan sonra "Bu araştırmaya katılmayı kendi rızamla ve gönüllü olarak kabul ediyorum" butonunu işaretledikten sonra araştırmaya katılmaları sağlanmıştır.

Bulgular

Tablo 1'de hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ile COVID-19 korku ölçeği ve mesleki profesyonellik envanteri puan ortalamalarının karşılaştırılması incelendiğinde; hemşirelerin çoğunun 20-28 yaş (%47,2) aralığında, bekar (%50,4) ve lisans mezunu (%74,6) olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin %61,3'ü kadın olup COVID-19 korku puan ortalamaları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların %63,3'ü İç Anadolu Bölgesinde çalışmakta, %31,5'i cerrahi yoğun bakım ünitesinde görev yapmakta ve çoğunluğu (%76,2) üçüncü basamak yoğun bakım düzeyinde çalışmaktadır. İkinci basamak yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin ise COVID-19 korku puan ortalamaları birinci ve üçüncü basamak yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelere göre daha yüksektir. %30,2'si 2-5 yıl arası deneyime sahip olan hemşirelerin %58,1'i COVID-19 tanılı hasta bakımı yaptığını ve %54,8'i bu hastaların bakımına yönelik eğitim aldığını belirtmiştir. COVID-19 hastalarının bakımı ile kişisel koruyucu ekipmanlara yönelik eğitim alan hemşirelerin mesleki profesyonellik puan ortalamaları daha yüksek iken eğitim almayan ve yakınlarına COVID-19 bulaştırma korkusu yaşayan hemşirelerin COVID-19 korku puan ortalamaları daha yüksek olarak belirlenmiştir. Küresel salgın döneminde hemşirelerin %85,9'u çalışma düzeninde değişiklik yaşadığını ve %98,0'i bir psikolojik destek almadığını belirtmiştir. Hemşirelerin çoğunluğu (%72,2) çalışma arkadaşının COVID-19 ile infekte olduğunu belirtmiş ve COVID-19 tanısı konulan hemşirelerin mesleki profesyonellik puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. COVID-19 korku ölçeği ve mesleki profesyonellik envanteri puanlarının dağılımı incelendiğinde; hemşirelerin COVID-19 korku ölçeği puan ortalamasının 18,49 (SS=5,82), MPTE puan ortalamasının 137,88 (SS=14,58) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ile COVID-19 Korku Ölçeği ve Mesleki Profesyonellik Envanteri puan ortalamalarının karşılaştırılması (N:248)

Tanıtıcı Özellikler	Kategori	n	%	COVID-19 Korku Ölçeği Ort. (SS)	Profesyonel Tutum Evanver Ort. (SS)
Yaş (yıl)	20-28	117	47,2	18,38 (5,92)	138,27 (15,14)
	29-37	87	35,1	18,21 (5,85)	136,78 (13,33)
	38-46	44	17,7	18,32 (5,54)	139,02 (15,62)
<i>Test value; p</i>				F=0,557 p=0,574	F=0,423 p=0,656
Cinsiyet	Kadın	152	61,3	19,44 (5,38)	138,10 (13,75)
	Erkek	96	38,7	16,99 (6,20)	137,54 (15,87)
<i>Test value; p</i>				t=-3,293 p=0,001**	t= -0,292 p=0,770
Medeni Durum	Evli	123	49,6	18,81 (5,83)	137,07 (14,44)
	Bekar	125	50,4	18,18 (5,82)	138,69 (14,73)
<i>Test value; p</i>				t=0,861 p=0,390	t= -0,876 p=0,382
Eğitim durumu	Lise	18	7,3	17,67 (6,46)	143,67 (16,23)
	Önlisans	23	9,3	17,57 (5,12)	141,83 (12,78)
	Lisans	185	74,6	18,69 (5,93)	136,78 (14,55)
	Lisansüstü	22	8,9	18,50 (5,23)	138,27 (14,36)
<i>Test value; p</i>				F=0,381 p=0,767	F=1,880 p=0,134
Çalışılan Bölge	Karadeniz	31	12,5	20,29 (5,35)	139,00 (16,06)
	Doğu Anadolu	30	12,1	20,20 (5,44)	139,80 (14,46)
	İç Anadolu	157	63,3	17,66 (5,77)	137,59 (13,87)
	Diğer	30	12,1	19,30 (6,28)	136,37 (17,10)
	(Akdeniz+Marmara+Ege)				
<i>Test value; p</i>				F=3,202 p=0,054	F=0,360 p=0,782
Çalışılan birim	Dahili YBÜ	87	35,1	18,66 (6,09)	138,89 (13,18)
	Cerrahi YBÜ	78	31,5	17,88 (5,70)	136,54 (14,26)
	Anestezi-Genel YBÜ	83	33,5	18,90 (5,67)	138,10 (16,26)
<i>Test value; p</i>				F=0,652 p=0,522	F=0,544 p=0,581
Çalışılan YBÜ düzeyi	1. Basamak ^a	19	7,7	19,47 (6,64)	137,32 (10,26)
	2. Basamak ^b	40	16,1	20,53 (5,66)	133,85 (15,42)
	3. Basamak ^c	189	76,2	17,66 (5,69)	138,79 (14,68)
<i>Test value; p</i>				F=3,562 p=0,030* a,c<b	F=1,927 p=0,148
YBÜ'de çalışma süresi	1 yıl veya daha az	85	34,3	18,00 (6,10)	138,38 (14,48)
	2-5 yıl	75	30,2	18,96 (5,79)	135,76 (14,89)
	6-9 yıl	56	22,6	18,38 (6,21)	140,55 (12,56)
	10 yıl ve üzeri	32	12,9	18,91 (4,37)	136,88 (17,07)
<i>Test value; p</i>				F=0,422 p=0,737	F=1,243 p=0,295
Kronik hastalık	Var	25	10,1	18,68 (4,26)	141,56 (14,08)
	Yok	223	89,9	18,47 (5,98)	137,47 (14,61)
<i>Test value; p</i>				t=0,170 p=0,865	t=1,332 p=0,184
Covid-19 tanılı hasta bakma	Evet	144	58,1	18,49 (6,04)	137,59 (14,73)
	Hayır	104	41,9	18,49 (5,54)	138,29 (14,44)
<i>Test value; p</i>				t=0,004 p=0,997	t=-0,371 p=0,711
Covid-19 tanılı hasta bakımına yönelik eğitim alma	Evet	136	54,8	17,81 (5,84)	141,07 (13,43)
	Hayır	112	45,2	19,32 (5,72)	134,02 (15,05)
<i>Test value; p</i>				t=-2,049 p=0,041* p<0,001	t=3,895
Kişisel koruyucu ekipman eğitimi alma	Evet	174	70,2	18,50 (5,81)	139,95 (13,51)
	Hayır	74	29,8	18,47 (5,88)	133,03 (15,89)
<i>Test value; p</i>				t=0,033 p=0,973	t=3,497 p=0,001**
Yakınlarına Covid-19 bulaştırma korkusu	Evet	226	91,1	18,99 (5,65)	137,41 (14,32)
	Hayır	22	8,9	13,41 (5,24)	142,73 (16,66)
<i>Test value; p</i>				t=4,450 p<0,001	t=-1,638 p=0,103
Pandemide çalışma düzeninde değişiklik	Evet	213	85,9	18,45 (5,81)	137,95 (14,15)
	Hayır	35	14,1	18,77 (5,99)	137,49 (17,19)
<i>Test value; p</i>				t=-0,306 p=0,760	t=0,174 p=0,862
Psikolojik yardım alma	Evet	5	2,0	20,80 (9,50)	145,00 (12,00)
	Hayır	243	98,0	18,44 (5,74)	137,74 (14,61)
<i>Test value; p</i>				t=0,895 p=0,372	t=1,103 p=0,271
Covid-19 ile enfekte olan çalışma arkadaşının olması	Evet	179	72,2	18,27 (5,78)	137,45 (14,97)
	Hayır	69	27,8	19,07 (5,93)	139,01 (13,57)
<i>Test value; p</i>				t=-0,975 p=0,331	t=-0,758 p=0,449
Covid-19 tanısı alma	Evet	13	5,2	18,00 (6,28)	146,23 (12,88)
	Hayır	235	94,8	18,52 (5,81)	137,42 (14,56)
<i>Test value; p</i>				t=-0,312 p=0,755	t=2,136 p=0,034*
Ölçek toplam puanları (min ve max değerleri)				18,49 (5,82) (7-35)	137,88 (14,58) (83-160)
Toplam		248	100		

F= One Way ANOVA; t= Independent samples t test; Ort= Ortalama; SS=Standart sapma. *p<0,05; **p<0,01

Tablo 2. Hemşirelerin COVID-19 Korku Ölçeği ve Profesyonel Tutum Envanteri puanları arasındaki ilişki

COVID-19 Korku Ölçeği	Profesyonel Tutum Envanteri
r	-0,33
p	0,608

r: Korelasyon katsayısı

Tablo 2’de hemşirelerin COVID-19 Korku ölçeği ve profesyonel tutum envanteri puanları arasındaki ilişki incelendiğinde; COVID-19 korku ölçeği puan ortalaması ile MPTE puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Tartışma

COVID-19 döneminde hemşirelerin çoğu hasta bakımı ile ilgili olarak verilen görevlere hazırlıksız olduğunu belirtmiştir (Taşkıran ve Bulut, 2022). Böyle bir afet durumunun belirsizlik yaratan doğası, hemşirelerde korku kaynağı olmuştur. COVID-19 korkusunun, salgına yönelik belirsizliklerle büyük ölçüde ilişkili olması ve iş performanslarını engellemesi nedeniyle korkunun, virüsten daha hızlı yayıldığı bildirilmiştir (Stefanatu ve ark., 2022). Yeni bir hastalığın yayılması gibi benzeri görülmemiş afet durumlarında da kaliteli bakım ve verimli performans sergilemenin çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Bunun da ancak hemşirelerin olumlu bir profesyonellik anlayışı ve tutumuna sahip olmaları durumunda olanaklı olacağı belirtilmiştir (Jeong ve Kim, 2022). Bu araştırmada hemşirelerin orta düzeyde bir COVID-19 korku duygusu yaşamasına karşın, iyi düzeyde bir mesleki profesyonellik tutum sergilediği belirlenen yoğun bakım hemşirelerinin (Tablo 1), COVID-19 korkusunu ile mesleki profesyonellik tutumları arasında bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır (Tablo 2). Bilimsel yazında özellikle diğer kliniklere göre COVID-19 hastalarıyla sürekli temas halinde olan yoğun bakım hemşirelerinin, enfeksiyon oranları yüksek olan bu hastalık karşısında daha fazla korku yaşadıkları bildirilmiştir (Dığın ve ark., 2022; Gonzales-Gil ve ark., 2021). Çalışkan ve arkadaşları (2021) ise COVID-19 korkusu arttıkça hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumun azaldığını vurgulamıştır. Salgın sürecinde hemşireler tarafından deneyimlenen korkuların profesyonellik ve mesleğe yönelik tutumlarını etkilediğine yönelik bir çalışma bulunmasa da konuyu farklı açılardan ele alan çalışmalar, bu dönemin getirmiş olduğu korkuların mesleki profesyonellik tutumlarında olumsuz etkilerin olabileceğini göstermiştir (Stefanatu ve ark., 2022; Yousaf ve ark., 2021). Dolayısıyla bu araştırma sonuçları, bilimsel yazından farklı olarak yoğun bakım hemşireleri tarafından deneyimlenen korkuların, mesleki profesyonellik tutumlarına yansımadan uygun baş etme yöntemleri ile yönetilebilir olabileceğini göstermesi açısından önemli ip uçları sunmaktadır.

Korkuları yönetebilmek için korkuları tetikleyen bireysel ve çevresel etmenlerin ortaya konması gerektiği belirtilmektedir (Ganefianty ve ark., 2022). Bu araştırmada yoğun bakım hemşirelerinin COVID-19 korkusunu tetikleyen bireysel ve değiştirilemeyen etmenler arasında kadın cinsiyeti yer alırken, çevresel etmenler arasında ikinci basamak yoğun bakım ünitesinde çalışma, COVID-19 hastalarının bakımına yönelik bilgi sahibi olmama ve virüsü yakınlarına bulaştırma endişesinin yer aldığı görülmüştür. Kadın cinsiyetinin travmatik etkiye karşı savunmasızlığı artırdığı, kadınların erkeklerden daha hassas bir hipotalamus-hipofiz eksenine sahip oldukları, bunun da onları stres ve korkuya karşı daha duyarlı hale getirdiği öne sürülmektedir (Stefanatu ve ark., 2022) Özellikle küresel salgın sırasında aşırı iş yükü ile birlikte çocuk ve aile bakımı gibi ev içi bakım yükü artmış ve bu durum kadınlarda daha kötü ruh sağlığı sonuçları riskiyle ilişkilendirilmiştir (Chutiyami ve ark., 2022). Yoğun bakım üniteleri gibi riskli bakım ortamlarında COVID-19 olan hastalarla temas halinde olmak, hemşirelerin enfeksiyon etkeniyle yüksek oranda karşı karşıya kalmasını beraberinde getirerek korku yaşamalarına neden olmuştur (Edis, 2022). Dığın ve arkadaşlarının (2022) çalışmasına, benzer şekilde bu korkuyu en fazla ikinci basamak yoğun bakım hemşireleri deneyimlemiştir. Yapılan çalışmalarda da yine en çok COVID-19 korkusuna neden olan etmenler; koronavirüsün aile bireylerine bulaşması, enfekte olmaları durumunda kişisel ve ailevi gereksinimlerini karşılayamama olasılıkları ve güncel bilgilere erişimdeki eksiklikler olarak sıralanmıştır (Ganefianty ve ark., 2022; Kumar ve ark., 2020; Lee ve Lee, 2020). Ayrıca alan yazında tüm sağlık çalışanları gibi yoğun bakım hemşirelerinin de uygun kişisel koruyucu donanıma ulaşamaması bir başka korku nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Sun ve ark., 2020). Bu araştırma sonuçlarında ise hasta bakımı ve koruyucu ekipmana yönelik eğitim yoluyla bilgilere erişebilen yoğun bakım hemşirelerinin, mesleki profesyonellik tutumlarının daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Ülkemizde yapılan bir çalışmada, yoğun bakım hemşirelerinin kişisel koruyucu donanıma ulaşma oranı %88,3 olarak bulunmuştur (Dığın ve ark., 2022). Dolayısıyla hasta bakımı ve kendi güvenliğini sağlayacak gerekli bilgi donanımına sahip olma ve bunu gerçekleştirmek için gerekli olan ekipmanlara ulaşma, profesyonel tutumun sergilenmesine zemin hazırlamaktadır. Çünkü profesyonel değerlere sahip ve yetkin bir çalışan, işini iyi bilen ve yapan, bunu çevresine kanıtlamış olan ve bilgi düzeyini sürekli güncelleyen bir meslek üyesidir (Görüş ve ark., 2014). Profesyonel olarak yetkin olmak ve daha yüksek mesleki doyuma sahip olmak için empati becerisini de geliştirmek gerekmektedir (Cañas-Lerma ve ark., 2021). Bu araştırmada COVID-19 tanısı konan hemşirelerin, mesleki profesyonellik tutumlarının daha

iyi düzeyde olduğu belirlenmiş (Tablo 1) ve hemşire deneyiminin bu hastalara yönelik duygusal empati geliştirilmesine neden olduğu düşünülmüştür. Hanlon (2021), duygusal bakımın, tüm bakım süreçlerinde sunulan profesyonelliğin temel bir özelliği olduğunu belirtmiştir. Ayrıca duygular ile profesyonelliğin birbiriyle ilişkili olduğunu bildirilmiştir. COVID-19 küresel salgınında yapılan birçok çalışma sonucu, bu süreç içerisinde sağlık çalışanlarının yüksek düzeyde empati sergilediği gösterilmiştir (Baiano ve ark., 2022; Cañas-Lerma ve ark., 2021). Bununla birlikte Harrison ve Westwood (2009), mesleki empatinin doğru gelişimi için sağlık profesyonellerinin gerekli sınırları çizmesi ve duygusal mesafenin iyi düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca söz konusu duygusal mesafenin düzenlenmesinin, tükenmişlik ve strese karşı önleyici bir mekanizma olabileceği belirtilmektedir.

Bu çalışmanın, yoğun bakım hemşirelerinde COVID-19 korkusu ve mesleki profesyonellik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışma olması araştırmanın güçlü yönünü oluşturmaktadır. Ayrıca çalışma COVID-19 salgını süreci gibi küresel bir yaşam olayında Türkiye'nin birçok bölgesinde çalışan yoğun bakım hemşirelerinin çalışmaya alınmış olması, yanıtların farklı deneyimlerle birlikte çeşitlenmesini sağlamak ve araştırmanın gücünü artırmaktadır. Bununla birlikte araştırmanın göz ardı edilmemesi gereken bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Çevrimiçi veri toplama yönteminde katılımcılar herhangi bir sorunla karşılaştıklarında araştırmacı ile görüşme yapamaması ve bazı hemşirelerin sosyal ağları kullanmaması örneklem sayısını kısıtlamıştır. Ayrıca çalışmada, çevrimiçi anket uygulandığından gelen yanıtların dürüstçe verildiği kabul edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, yoğun bakım hemşirelerinin orta düzeyde bir COVID-19 korku duygusu yaşamasına karşın, iyi düzeyde bir mesleki profesyonellik tutum sergilediği belirlenmiş olmakla birlikte, yoğun bakım hemşirelerinin COVID-19 korkusu ile mesleki profesyonellik tutumları arasında bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Yoğun bakım hemşirelerinin COVID-19 korkusunu tetikleyen etmenler arasında; kadın cinsiyet, ikinci basamak yoğun bakım ünitesinde çalışma, COVID-19 hastalarının bakımına yönelik bilgi sahibi olmama ve virüsü yakınlarına bulaştırma endişesi yer almıştır. Hasta bakımı ve koruyucu ekipmana yönelik eğitim alan ve COVID-19 tanısı konulan hemşirelerin ise mesleki profesyonellik tutumlarının daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Yoğun bakım hemşirelerinin küresel salgın gibi zorlu bir süreçte korkuları ile baş edebilmesi ve mesleki profesyonellik sergileyebilmesi için korkuyu tetikleyen ve mesleki profesyonellik tutumlarını etkileyen etmenlerin birlikte ele alınması önerilmiştir. Ayrıca bu süreçte hasta bakımı ve koruyucu ekipmanlara yönelik güncel bilgiler ışığında eğitimlerin düzenlenmesi, kaliteli bakım sunmada önemli bir adım olabilmektedir.

Etik Kurul Onayı: Amasya Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 02.07.2020 - Karar No: E.13069).

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Katılımcı Onamı: Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Ethics Committee Approval: Amasya University Ethics Committee approval was obtained (Date: 02.07.2020 - Number: E.13069).

Conflict of Interest: Not declared.

Funding: None.

Informed Consent: Informed consent of the participants were obtained.

Kaynaklar

Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D. & Pakpour, A. H. (2020). The fear of COVID-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 1537–1545. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>

Akbudak, İ. H. (2021). Covid-19 enfeksiyonu tanısı ile yoğun bakımda takip edilen kritik hastaların retrospektif değerlendirilmesi: Tek merkez deneyimi. *Pamukkale Medical Journal*, 14(2), 438-442. <https://dx.doi.org/10.31362/patd.848721>

Baiano, C., Raimo, G., Zappullo, I., Marra, M., Cecere, R., Trojano, L. & Conson, M. (2022). Empathy through the Pandemic: Changes of different emphatic dimensions during the COVID-19 outbreak. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(4), 2435. <https://doi.org/10.3390/ijerph19042435>

Bakioğlu, F., Korkmaz, O. & Ercan, H. (2021). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 2369-2382. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>

Çalışkan, E., Kargin, M. & Ersöğütçü, F. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişki. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30(3), 170-180. <https://doi.org/10.17942/sted.880773>

- Cañas-Lerma, A. J., Cuartero-Castañer, M. E., Mascialino, G. & Hidalgo-Andrade, P. (2021). Empathy and COVID-19: study in professionals and students of the social health field in Ecuador. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 338. <https://doi.org/10.3390/ijerph18010338>
- Choi, K. R., Jeffers, K. S. & Logsdon, M. C. (2020). Nursing and the novel coronavirus: Risks and responsibilities in a global outbreak. *Journal of Advanced Nursing*, 76(7), 1486-1487. <http://doi.org/10.1111/jan.14369>
- Chutiyami, M., Cheong, A. M., Salihi, D., Bello, U. M., Ndwiga, D., Maharaj, R. ... & Kannan, P. (2022). COVID-19 pandemic and overall mental health of healthcare professionals globally: a meta-review of systematic reviews. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 2600. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.804525>
- Diğın, F., Özkan, Z. K., Güçlü, F. & Erol, G. (2022). Fear of coronavirus in intensive care nurses: A cross-sectional study. *Journal of Surgery and Medicine*, 6(4), 419-423. <https://doi.org/10.28982/josam.938582>
- Edis, E. K. (2022). COVID-19 sürecinde yoğun bakım hemşirelerinin deneyimleri: Nitel Bir Çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 476-486. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1002141>
- Erbil, N. & Bakır, A. (2009). Meslekte profesyonel tutum envanterinin geliştirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 290-302.
- Ganefianty, A., Yona, S., Fahmi, I. & Nurachmah, E. (2022). Factors associated with nurses' fears in caring for patients with COVID-19. *Evidence Based Care*, 12(3), 41-47. <https://doi.org/10.22038/EBCJ.2022.66002.2728>
- González-Gil, M. T., González-Blázquez, C., Parro-Moreno, A. I., Pedraz-Marcos, A., Palmar-Santos, A., Otero-García, L. ... & Oter-Quintana, C. (2021). Nurses' perceptions and demands regarding COVID-19 care delivery in critical care units and hospital emergency services. *Intensive and Critical Care Nursing*, 62, 102966. <https://doi.org/10.1016/j.iccn.2020.102966>
- Göriş, S., Kılıç, Z., Ceyhan, Ö. & Şentürk, A. (2014). Hemşirelerin profesyonel değerleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 5(3), 137-142.
- Grasselli, G., Zangrillo, A. & Zanella, A. (2020). COVID-19 Lombardy ICU Network. Baseline characteristics and outcomes of 1591 patients infected with SARS-CoV-2 admitted to ICUs of the Lombardy Region, Italy. *Journal of the American Medical Association*, 323, 1574-1581.
- Guan, W. J., Ni, Z. Y., Hu, Y., Liang, W. H., Ou, C. Q., He, J. X., ... & Zhong, N. S. (2020). Clinical characteristics of coronavirus disease 2019 in China. *New England Journal of Medicine*, 382(18), 1708-1720. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2002032>
- Gülınar, B. & Acar, N. (2021). Salgın hastalıklar döneminde sosyal medyanın korku algısında meydana getirdiği değişimin incelenmesi: Covid-19. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 140-163. <https://doi.org/10.47105/nsb.904351>
- Hanlon, N. (2023). Professional caring in affective services: The ambivalence of emotional nurture in practice. *European Journal of Social Work*, 26(3), 441-443. <https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1997925>
- Harrison, R. L. & Westwood, M. J. (2009). Preventing vicarious traumatization of mental health therapists: Identifying protective practices. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 46(2), 203. <https://doi.org/10.1037/a0016081>
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., ... & Cao, B. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet*, 395(10223), 497-506. [http://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30183-5](http://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30183-5)
- Jackson, D., Bradbury-Jones, C., Baptiste, D., Gelling, L., Morin, K., Neville, S. & Smith, G. D. (2020). Life in the pandemic: Some reflections on nursing in the context of COVID-19. *Journal of Clinical Nursing*, 29(13-14):2041-2043. <http://doi.org/10.1111/jocn.15257>
- Jeong, S. A. & Kim, J. (2022). Factors influencing nurses' intention to care for patients with COVID-19: Focusing on positive psychological capital and nursing professionalism. *Plos One*, 17(1), e0262786. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262786>
- Kackin, O., Ciydem, E., Aci, O. S. & Kutlu, F. Y. (2021). Experiences and psychosocial problems of nurses caring for patients diagnosed with COVID-19 in Turkey: A qualitative study. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(2), 158-167. <https://doi.org/10.1177/00207640209427>
- Kıraner, E. & Terzi, B. (2020). Covid-19 Pandemi sürecinde yoğun bakım hemşireliği. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 24(EK-1), 83-88.
- Kumar, J., Katto, M. S., Siddiqui, A. A., Sahito, B., Ahmed, B., Jamil, M. & Ali, M. (2020). Predictive factors associated with fear faced by healthcare workers during COVID-19 pandemic: a questionnaire-based study. *Cureus*, 12(8), e9741. <https://doi.org/10.7759/cureus.9741>
- Lee, N. & Lee, H. J. (2020). South Korean nurses' experiences with patient care at a COVID-19-designated hospital: Growth after the frontline battle against an infectious disease pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23), 9015. <https://doi.org/10.3390/ijerph17239015>
- Phua, J., Weng, L., Ling, L., Egi, M., Lim, C. M., Divatia, J. V., ... & Asian Critical Care Clinical Trials Group. (2020). Intensive care management of coronavirus disease 2019 (COVID-19): challenges and recommendations. *The Lancet Respiratory Medicine*, 8(5), 506-517. [https://doi.org/10.1016/S2213-2600\(20\)30161-2](https://doi.org/10.1016/S2213-2600(20)30161-2)
- She, J., Jiang, J., Ye, L., Hu, L., Bai, C. & Song, Y. (2020). 2019 novel coronavirus of pneumonia in Wuhan, China: emerging attack and management strategies. *Clinical and Translational Medicine*, 9(1), 1-7. <http://doi.org/10.1186/s40169-020-00271-z>
- Smith, G. D., Ng, F. & Li, W. H. C. (2020). COVID-19: Emerging compassion, courage and resilience in the face of misinformation and adversity. *Journal of Clinical Nursing*, 29(9-10), 1425-1428. <http://doi.org/10.1111/jocn.15231>

Stefanatou, P., Xenaki, L. A., Karagiorgas, I., Ntigrintaki, A. A., Giannouli, E., Malogiannis, I. A. & Konstantakopoulos, G. (2022). Fear of COVID-19 impact on professional quality of life among mental health workers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(16), 9949. <https://doi.org/10.3390/ijerph19169949>

Sun, N., Wei, L., Shi, S., Jiao, D., Song, R., Ma, L. ... & Wang, H. (2020). A qualitative study on the psychological experience of caregivers of COVID-19 patients. *American Journal of Infection Control*, 48(6), 592-598. <https://doi.org/10.1016/j.ajic.2020.03.018>

Taşkıran, N. & Bulut, S. (2022). Effects of the fear of COVID-19 on professional perception among nursing students: A cross-sectional study: Fear of COVID-19 on professional perception. *Medical Science and Discovery*, 9(11), 623-630. <https://doi.org/10.36472/msd.v9i11.830>

World Health Organization (WHO). (2007). WHO Interim Protocol : Rapid operations to contain the initial emergence of pandemic influenza. http://www.who.int/csr/disease/avian_influenza/guidelines/draftprotocol/en/index.html. opens in new tab. (Erişim: 08.11.2021).

World Health Organization (WHO). (2019). Coronavirus disease (COVID-2019) situation reports. Situation report – 116, Coronavirus disease 2019 (COVID-19), 15 May 2020. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novelcoronavirus-2019/situation-reports/> (Erişim: 08.11.2021).

Yousaf, Z., Nassani, A. A. & Haffar, M. (2021). Destructive role of COVID-19 fear on nurses performance: Mediating role of stress. *Nursing Reports*, 11(4), 955-964. <https://doi.org/10.3390/nursrep11040087>